

- (4) Urbančíková, N. *Universities and their role in the process of regional development*. In: National and Regional Economics IV. - Košice: TU-EkF, 2002 S. 609-613. - ISBN 8070999233
- (5) Pose, R. Hardy, D. *Technology and Industrial Parks in Emerging Countries: Panacea or Pipe dream?* SpringerBriefs in Regional Science, 2014
- (6) Sassmannshausen, P. *The Evolution of an Academic Entrepreneurial Ecosystem in Wuppertal – A Practice Report*, 2014, International Conference in Košice, Slovak Republic

УДК 351:82

ПРОБЛЕМИ НАФТОГАЗОВИДОБУТКУ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХНЬОГО ВИРІШЕННЯ

Г. Л. Рябцев

*Національна академія державного управління при Президентові
України*

03057, м. Київ, вул. Ежена Потье, 20; rgl2006@ukr.net

За доведеними запасами вуглеводнів Україна займає третє місце в Європі, поступаючись лише Великобританії та Норвегії. Промислова розробка нафти під Бориславом почалася ще в 1886 р. У 1908-1910 рр. надра нинішньої Івано-Франківської та Львівської областей давали 1,5...2,0 млн т нафти щорічно (третій показник після США та Росії). Із тієї пори в Україні видобуто понад 385 млн т сировини, в тому числі 95 – за роки незалежності. Але це в рази менше, аніж у тих же Великій Британії та Норвегії.

Із другої половини 1970-х і до 1992 р. видобуток в Україні скорочувалася на 9...10 % щорічно. У середині 1990-х його вдалося стабілізувати на рівні 18 млрд куб. м газу і 4,0...4,2 млн т нафти з газовим конденсатом, що становило тоді приблизно 18 % від потреби в цих енергоносіях. І хоча на початку 2000-х видобуток зростає (на 1...3 % на рік), його обсяги жодного разу не відповідали плановим показникам Національної програми «Нафта і газ України до 2010 року» та всім редакціям Енергетичної стратегії України. У 2009-2011 рр. через фінансову кризу ситуація погіршилася, а в останні два роки (особливо після збільшення рентних платежів) стала катастрофічною. Спроби хоч якось загальмувати скорочення видобутку шляхом збільшенням обсягів експлуатаційного буріння та виявлення

пропущених шарів, мали епізодичний характер і були нездатні змінити загальний негативний тренд.

Основними чинниками, що зумовили скорочення видобутку, стали:

- закономірний перехід основних за видобутком і запасами родовищ у пізню стадію розроблення, що характеризується їхнім виснаженням після вилучення 80...85 % початкових запасів вуглеводнів протягом 30...40, а то і 100 років неперервної експлуатації. Для нафти цей процес супроводжується зростанням обводнення до 80...85 % і більше;

- постійне погіршення структури запасів. Протягом багатьох років розроблялися передусім кращі за якістю та умовами освоєння (щодо нафти – переважно шість 20-мільйонників). При цьому за 30 років частка важковидобувних вуглеводнів у структурі запасів зроста майже втричі;

- різке скорочення обсягів пошуково-розвідувального буріння порівняно з радянським періодом (з 425 тис. м в 1991 р. до 162 тис. м в 2014 р. і на 88 тис. м за два останні роки);

- нездатність геологорозвідувальних підприємств забезпечити належне нарощування ресурсної бази (приріст запасів зменшився з 43,3 до 14,3 млн т умовного палива). Протягом 20 років відкрито лише одне велике родовище (Суботінське, близько 100 млн т), але й воно загублене після анексії Криму Російською Федерацією. Решта ж (88 % розвіданих) мають незначні запаси і через великі глибини (4,5...6,0 км), низькі дебіти і малу кількість пробурених свердловин не в змозі вплинути на суттєве змінення видобутку. При цьому якщо інтенсивність розроблення вітчизняних родовищ зі значними початковими запасами відповідає світовому рівню, то малі освоюють набагато менш ефективно;

- зменшення ефективності та скорочення обсягів експлуатаційного буріння (у 1991-2014 рр. – з 343 до 113 тис. м, причому в 2008-2014 рр. – на 137 тис. м);

- невисока надійність сировинної бази. Із 1991 р. в освоєння передають родовища із запасами категорії С1, надійність прогнозів щодо якої (похибка) становить 30...50 %;

- списання запасів, наявність яких не було підтверджено під час промислового розроблення.

Щоб стабілізувати, а в майбутньому – збільшити видобуток вуглеводнів, органам виконавчої влади слід створити максимально сприятливі умови для залучення інвестицій у розвідку, розробку й промисловий видобуток вуглеводнів, які б виключали постійне змінення «правил гри», забезпечували прозорість встановлених правил і процедур, надійно гарантували

повернення вкладених коштів та отримання прибутку. Для цього необхідно:

1. Лібералізувати внутрішній ринок. Має бути скасовано субсидування окремих його учасників, а ціни на нафту й тарифи на газ вирівняні й наближені до економічно обґрунтованого рівня. Видобувним компаніям не повинні висувати вимоги щодо постачання енергоносіїв тим чи іншим категоріям споживачів або за неринковою ціною. Слід забезпечити повну свободу експорту. Інвестори мають отримати вільний доступ до транспортних мереж і сховищ.

2. Змінити існуючу базу оподаткування (сьогодні – це вартість видобутих вуглеводнів, яка визначається за спеціальними правилами), що перешкоджає конкуренції та робить нерентабельною діяльність суб'єктів господарювання, що розробляють менш цінні запаси.

3. Об'єктивно оцінити запаси й ресурси вуглеводнів на основі єдиних науково-методологічних підходів; визначити реальну промислову цінність оцінених запасів.

4. Провести інвентаризацію фонду діючих й законсервованих свердловин, оприлюднивши їх власників, дебіти та інші характеристики на спеціальному ресурсі. Припинити незаконний і легалізувати неврахований видобуток вуглеводнів.

5. Переглянути державну політику у сфері освоєння родовищ у напрямку створення прозорих, зрозумілих та однакових для всіх «правил гри», зняття бюрократичних бар'єрів, реалізації ліцензій на відкритих аукціонах, захисту прав власності на видобуті ресурси, позбавлення чиновників можливості припинення цих прав на свій розсуд, забезпечення державного контролю над використанням ліцензійних ділянок інвесторами.

6. Диференціювати рентні платежі залежно від складності видобутку й виснаженості родовищ. Чітко встановити терміни й визначення в цій сфері. Конкретизувати податковий механізм стимулювання розробки важковидобувних вуглеводнів, затвердивши Порядок визначення додаткових обсягів вуглеводневої сировини.

7. Скоординувати зусилля органів державної влади, спрямовані на розкриття потенціалу видобувної промисловості. Доцільно перейняти досвід створення в провінції Британська Колумбія (Канада) Комісії з нафти і газу (BC Oil & Gas Commission) – «єдиного вікна» для підготовки документації про виділення земельних ділянок, погодження маршрутів трубопроводів, використання водних, лісових ресурсів, видачі археологічних дозволів тощо.

8. Забезпечити можливість громадянського моніторингу використання бюджетних коштів, що виділяють їх головному розпоряднику на відтворення мінерально-сировинної бази й формують в основному з відрахувань нафтогазовидобувних підприємств.

9. Усунути обмеження щодо продовження терміну дії спеціальних дозволів на геологічне вивчення покладів нафти, природного газу, газового конденсату, зокрема на їхнє дослідно-промислове розроблення (ДПР), відмінивши тимчасові обмеження для проектів ДПР шляхом внесення відповідних змін до проекту Кодексу про надра.

10. Запровадити новий підхід до ліцензування – укладання договору на користування надрами, як це передбачено проектом Кодексу про надра.

11. Стимулювати інтенсифікацію геологорозвідувальних робіт (ГРР). Із цією метою: забезпечити можливість отримання доходів від таких робіт шляхом продажу прав на розвідані родовища без додаткових погоджень; надати можливість списання затрат на ГРР, що не дали результатів, на зменшення прибутку; передбачити можливість одноразового списання затрат на ГРР на затрати видобувних підприємств у першому році після початку промислового розроблення; надати право на інвестиційні податкові кредити компаніям, що ведуть ГРР на свій ризик.

12. Спростити процедури відведення земельних ділянок під будівництво об'єктів нафтогазового комплексу, у тому числі в частині погодження місць розташування свердловин і виробничих споруд, а також вилучення земельних ділянок державної й комунальної власності, що перебувають у користуванні, площею до 10 га включно, внівши відповідні зміни до Земельного кодексу України.

13. Дозволити видобуток вуглеводнів під час оформлення змін цільового призначення земельних ділянок і підготовки документів, що засвідчують право користування чи володіння ними, доповнивши Земельний кодекс України новою статтею про особливості земельних сервітутів під розміщення об'єктів трубопровідного транспорту, нафтових і газових свердловин. Установити, що підприємства, що здійснюють будівництво, експлуатацію, технічне обслуговування, ремонт і реконструкцію трубопроводів, будівництво нафтових і газових свердловин, під'їзних шляхів, ліній електропередач і зв'язку, пов'язаних з їхньою експлуатацією, мають право використовувати земельні ділянки за договором постійного або термінового земельного сервітуту з власником або користувачем земельної ділянки. При цьому плата за користування такими ділянками, що перебувають

у приватній власності, не має перевищувати їх нормативної грошової оцінки, а таких, що перебувають у державній чи комунальній власності – 12 % нормативної грошової оцінки.

14. Забезпечити рівний і недискримінаційний доступ видобувних підприємств до трубопровідних систем і сховищ. Забезпечити поділ функцій розподілу й постачання газу в регіональних підприємствах із газопостачання та газифікації.

15. Здійснити поетапне підвищення відпускних цін на вуглеводні власного видобутку для всіх категорій споживачів до економічно обґрунтованого рівня з урахуванням інвестиційної складової. Це забезпечить нафтогазовидобувні підприємства власним джерелом фінансування робіт з експлуатаційного буріння та облаштування родовищ, технічного переоснащення та оновлення основних фондів.

16. Визначити основними напрямками діяльності видобувних підприємств із державною часткою власності:

- підвищення ефективності буріння свердловин та вдосконалення систем розробки родовищ шляхом: оновлення парку бурових верстатів; міжнародної сертифікації обладнання та персоналу; підвищення вимог до розроблення проектно-кошторисної документації на будівництво свердловин; застосування сучасних методів інтенсифікації видобутку, розкриття продуктивних горизонтів, попередження позаколонних перетоків;

- інтенсифікацію видобутку вуглеводнів завдяки впровадженню сучасних технологій гідророзриву; використання колтубінгових технологій; розроблення родовищ нахиленими й горизонтальними свердловинами;

- прискорення освоєння покладів шляхом дотримання такого порядку робіт: об'ємна (3D) сейсмічна розвідка; створення та постійне коригування геолого-технологічної моделі родовища; інтенсивне розбурювання із застосуванням методів підвищення нафтогазовіддачі, починаючи з дослідно-промислового розроблення; геолого-технологічне розроблення родовища з оперативним коригуванням технологій видобутку;

- будівництво нових і реконструкція існуючих дотискних компресорних станцій, що дозволить забезпечити стабільний видобуток природного газу на свердловинах, що перебувають на завершальній стадії розроблення завдяки зниженню гирлових тисків.

17. Створити сприятливі фінансово-економічні умови для підприємств, що планують видобуток нетрадиційних вуглеводнів. Із цією метою:

– врахувати особливості робіт, необхідних для ефективного й безпечного освоєння нетрадиційних вуглеводнів, у Правилах розробки родовищ нафти й газу;

– тимчасово, на період розвідки й дослідно-промислової розробки встановити нульову ставку ренти на видобуток такої сировини;

– стимулювати впровадження інноваційних технологій освоєння вуглеводнів, відаючи перевагу компаніям, що пропонують інвестування для всього циклу робіт: від пошуку і розвідки до промислової розробки;

– сприяти розвитку в Україні виробництва спеціальної техніки та обладнання.

УДК 550,8

РЕЗУЛЬТАТИ ГЕОЛОГОРОЗВІДУВАЛЬНИХ РОБІТ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКЦІОНЕРНОЇ КОМПАНІЇ «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ» ЗА 2014 РІК ТА ОСНОВНІ ПРОЕКТНІ ПОКАЗНИКИ НА 2015 РІК

***В.С. Буланцов, О.В. Лепшин, П.Я. Максимчук, П. М.
Ченіль***

*Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»
01001, м. Київ, вул. Б. Хмельницького 6,
<http://www.naftogaz.com>*

Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» в останні роки виконує в Україні більше 70% обсягів пошуково-розвідувального буріння на нафту і газ, забезпечує 99% приростів розвіданих запасів вуглеводнів та близько 86% їх видобутку.

Відмітимо, що якщо у попередні роки результатами геолого-розвідувальних робіт Компанії та підприємств, що знаходяться у корпоративному підпорядкуванні, вдавалося лише в певній мірі компенсувати поточний видобуток вуглеводнів приростом їх запасів, то уже у 2013-2014 роках фактично